

Kathryn I. Matthew – Felvégi Emese

Olvasástanár- és olvasásszakértő-mesterképzés az Amerikai Egyesült Államokban

Anyanyelv-pedagógia az amerikai közoktatásban

A szerzők (2009) korábban bemutatták az amerikai és az angolszász országokra jellemző olvasásfejlesztés fontosabb trendjeit és stratégiáit; Győri és Győrfi (2009) pedig rámutatott a magyar és az amerikai közoktatási rendszer jelentősebb anyanyelv-pedagógiai különbségeire. Jelen írás az amerikai olvasás-, olvasásszakértő- és olvasástréner-mesterképzések és képesítések tananyagtartalmát, a szakmai fejlesztést meghatározó tényezőket és a képzés körülményeit kívánja a teljesség igénye nélkül felvázolni egy houstoni egyetem tanárképzési gyakorlatának bemutatásával.

Az amerikai anyanyelvtanítást lényegében a készségközpontúság jellemzi, a cél az olvasás, az írás, a beszédkészség, a hallás utáni szövegértés és a vizuális kommunikáció fejlesztése. Az iskolatípustól és az évfolyamtól függően hol a tanító, hol pedig az olvasás-, írás-, angol- vagy épp anyanyelvtanárnak titulált pedagógus dolga a nyelvileg, kulturálisan és szocioökonómiai szempontból is igen sokrétű tanulópopulációval foglalkozni. A készségközpontúság, a mindennapi olvasási feladatokra való felkészítés mellett természetesen szerepet kap az ország etnikai összetételét érintő kulturális értékmegőrzés, illetve a nemzetközi kultúrkincs fontos elemeinek ismertetése.

Magyar szemmel furcsa olyan tankönyveket lapozni, amelyek a nemzeti és a világirodalmi kánon nálunk fontosnak tartott elemeit nem teszik a diák elé tanórai feldolgozásra, a tervezést inkább a tematikus tantervi egységek, semmint az irodalomtörténeti szemlélet jellemzi. A tankönyvpiac természetesen minden pedagógiai irányzatot és tantervi igényt kiszolgál, a tankönyvválasztást azonban állami szinten igen szigorúan szabályozzák (1). A nyelvtanítás talán az amerikai oktatási rendszer másik olyan eleme, amely a magyar mintához képest hiányzik az iskolákból. A stratégiafókuszú olvasás- és írástanítás eredményeképpen a hagyományos grammatikaoktatás szerepe minimális, leginkább esetlegesnek mondható – a „nagy nyelvtanvita” (tanítsunk-e egyáltalán nyelvtant, ha igen, akkor integráltan vagy külön tárgyként) azonban a brit, az ausztrál és az új-zélandi oktatási rendszerre is jellemző.

Az oktatástechnológia fejlődése megköveteli a tanárképzés informatikai tanegységeinek folytonos megújítását, megújulását. A divatos és egyre nagyobb számban elterjedő interaktív táblák, valamint az online közösségek és társas szoftverek, illetve a netgeneráció olvasási és írási szokásai mind a pedagógusszakma megújulását szorgalmazzák.

A tanárképzést befolyásoló közigazgatási szervek, szakmai szervezetek

Az amerikai közoktatási rendszer magyar szemmel labirintus jellegűnek tűnhet. A képzési formákat immár két éve belülről tanulmányozva sem mindig látszanak könnyen követhetőnek a szintek vagy a továbbhaladás feltételei sem a közoktatás, sem a tanárképzés területén. A közoktatási intézmények, iskolák évfolyambeli összetételét a helyi igényeknek megfelelően alakítják ki, egy utcában elhajthatunk egy középiskola (*middle school* vagy *junior high school*) és egy felső középiskola mellett, de az alsóbb évfolyamokat a kerület

távoli részében találhatjuk – ez természetesen nem könnyíti meg a kerületi, területi szakmai közösségek, továbbképző központok helyzetét.

Az országos szinten inkább decentralizáltak mondható rendszert az egyes államokon belül azonban igen szigorúan szabályozzák. Minden állam külön-külön oktatási tanáccsal rendelkezik, ezek döntenek többek között a költségvetés, a tanmenet, az éves tanulói teljesítmény-mérések és a helyi szttenderdek kérdésében. Érdekes (és érdekes) végigjárni a legnépesebb iskolakörzetek munkáját szabályozó New York (2), Kalifornia (3) és Texas (4) állam oktatástanácsának honlapjait: a helyi programok sokszínűsége változatos képet ad a földrajzi és a demográfiai jellegzetességeket figyelembe vevő tananyagtervezésről, az aktuális szakmai továbbképzésekről és a népszerű fejlesztési irányokról.

A pedagógusképzést az egyes államok oktatási tanácsainak előírásai mellett az olvasásfejlesztés és a tanárképzés nagyszabású szervezeteinek sztenderdjei is befolyásolják. A Nemzetközi Olvasástársaság (International Reading Association, IRA) (5) és az Nemzeti Angoltanári Tanács (National Council of Teachers of English, NCTE) (6) felel a képzés tartalmi elemeinek fejlesztéséért, a Nemzeti Tanárképzés Akkreditáló Tanácsa (National Council for Accreditation of Teacher Education, NCATE) (7) pedig a képzés minőségének biztosításáért.

A tanárképzés egyik texasi fellegrvára: University of Houston – Clear Lake

Texasban van 4,6 millió beiskolázott tanulóval az Amerikai Egyesült Államok egyik legnagyobb tanulópopulációját jegyző oktatási rendszere (8). Texas állam 11 NCATE-akkreditált tanárképző intézményének egyike az 524 hektárnyi természetvédelmi körzet erdejében rejtőz University of Houston – Clear Lake. Az 1974 óta működő intézmény négy tanszéken, 30 szakterületen és több mint 40 specializációban oktatja a hallgatóit. A trendeket és az igényeket figyelembe vevő egyetem 47 ezer diplomással, évente nagyjából 7500 hallgatóval büszkélkedhet (9).

A hallgatók munkáját a pazar, többszintes Neumann Könyvtár könnyíti meg, ahol félmillió kötetet, 1,6 millió mikrofilmot és 2121 folyóirat-előfizetést felmutató állományt találnak a diákok; nem beszélve az olvasójeggyel rendelkezők számára otthonról, online is elérhető páratlan adatbázisról és katalógusról. A tanárképzős hallgatók számára talán legfontosabb a gyermek- és ifjúsági irodalmi szekció, a hangoskönyvrészleg, a bejegyzett texasi tankönyvek tárolója és a képeskönyveket, díjnyertes irodalmi és információs könyveket bemutató terem (10).

Az egyetem három főépülete mellett kihelyezett oktatási központtal támogatja a tanárképző programokat és a szakmai továbbképzéseket. A *Tanártovábbképző Központ* felel a hallgatók két féléves szakmai gyakorlatának a lebonyolításáért, a gyakorlóiskolai elhelyezésükért. A 22 környékbeli iskolakörzettel és 54 továbbképző alközponttal való együttműködés révén lehetőség nyílik a gyakorlótanárok szakszerű monitorozására, a jelöltek pályán maradásának biztosítására. Az egyetem nemrég nyilvánította *Tanártovábbképző Laborjának* a Clear Creek Iskolakörzet egy közeli általános iskoláját (11). Ez az intézmény vezetői továbbképzéseknek és helyi kutatási kezdeményezéseknek is otthont ad. Az *Oktatási Programok Központja* klinika- és laborszolgáltatásokkal támogatja a tanárképző kurzusokat. A programok célja, hogy a hallgatók „gyakorolhassák” a családokkal, a diákokkal és az iskolai ügyintézőkkel való interakciót. A központ kicsik és nagyok számára nyári napközis táborokat is kínál a népszerűségnek örvendő, úgynevezett KidsU (Kids' University) formájában (12).

A hallgatói tanácsok is fontos szerepet játszanak a tanárképző kar munkájában (13). A *Texas Állami Tanárszövetség Hallgatói Programja* a tanítani vágyó diákok számára biztosítja a más tanárszövetségek tagjaival való kapcsolatfelvételt, az információcserét. A *Kétnyelvű Diákok Tanácsa* a kétnyelvűségben érdekeltek szakmai szervezete, a tanács célja az oktatási célok és a stratégiák tanulmányozása. Az *Olvasástanács*

az írásbeliség hagyományos és új információhordozóival kapcsolatos kutatási eredményeit teszi elérhetővé a hallgatók számára havonta megrendezett ingyenes továbbképzésein. A tanács évente kétszer Amerikaszerte ismert, elismert szerzőket, kutatókat, gyakorló pedagógusokat hív meg a Houston környéki tanárság kedvéért. Az *Olvasástanács* a rendezvényeket a Nemzeti Fogalmazásprojekt (14) és az IRA Houston környéki egyesületeinek (15) közreműködésével rendezi meg.

Az anyanyelvtanítással kapcsolatos alap- és mesterképzés

Az Oktatási Kar anyanyelvtanítással kapcsolatos BA alapképzési programjai között a *Tanítói* (óvodától a 6. évfolyamig vagy 4–8 évfolyamig), *Kétnyelvű tanári*, *Angol mint idegen nyelv (osztálytermi) tanári* és ezek tanúsítványokkal bővített szakmai variációit találjuk. Érdekes a „kétnyelvű” és az „angol mint idegen nyelv” képzések és a hozzájuk kapcsolódó szakmai gyakorlat alakulásának követése, illetve az, ahogyan az állami és a helyi oktatási tanácsok kategorizálják a diákokat az anyanyelvtanulás és az angol nyelvi gyakorlat időtartama alapján.

Az Oktatási Kar anyanyelv-tanítási MA/MS mesterképzést nyújt *Tananyagtervezés*, *Koragyermekkorai Nevelés*, *Olvasás*, *Iskola-könyvtárosi* szakokon és ezek szakértői tanúsítványokkal „megtűzdelt” verzióin. A 24–36 kreditórából álló MA-képzések tartalma a korábbi végzettségtől és a tanítási gyakorlattól függ. Az egyetem által előírt alapkurzusblokkban találjuk a *Multikulturális oktatás*, *Az oktatástechnológia alapjai*, az *Alkalmazott statisztika* és a *Kutatástervezés és -elemzés* tárgyakat. Ezek a tárgyak a nyelvi, kulturális és szocioökonómiai szempontból igen eltérő háttérrel érkező tanulók megismerésére, a modern oktatástechnológiai eszközök használatára (web 2.0, interaktív tábla, videó stb.), a helyi és az állami felmérések eredményeinek értékelésére, releváns önálló kutatási kezdeményezések megalapozására készítik fel a hallgatókat.

A program 12 kreditórából álló, elektív tárgyakat tartalmazó blokkja között tantárgyközi olvasással, kritikus gondolkozással foglalkozó, gyermek-, illetve ifjúsági regényeket feldolgozó órákat találunk. (A tantárgyközi olvasás a tantárgy „feletti” olvasáskompetencia. Ez lényegében annak felismerése, hogy akarva-akaratlanul is, minden tárgyat oktató tanár tanít olvasást is. Erről bővebben: Matthew–Felvégi 2009). Ez a tárgycsoport az, amely nyit egyrészt az interdiszciplinaritás, másrészt az egyéni érdeklődés, háttértudás figyelembevételére felé. Az órák lehetőséget adnak az anyanyelvi és a szaktanári interakcióra, az írásbeliség fejlesztésében fontos egyedi esetek tanulmányozására, illetve annak megerősítésére, hogy az anyanyelvi írás, olvasás és kommunikáció fejlesztése éppúgy feladata az olvasástanárnak, mint a szaktanároknak. Egy-egy félév alatt a kortárs gyermek- és ifjúsági irodalmi órákon akár száznál több könyvet is bemutathatnak a kiselőadásokkal, élménybeszámolókkal, „könyvséták”-kal, nem is beszélve az amerikai vagy az angol nyelven megjelent díjnyertes könyvek online vagy élőszóbeli értékeléséről.

A harmadik, kötelező tárgyakat tartalmazó blokkon belül az általános és a középiskolai tanmenetet, felmérési trendeket, stratégiai fejlesztést elősegítő órákon a pedagógiai alapelvek elsajátítása mellett a hallgatók esettanulmányokat készítenek. Az *Alkalmazott szociolingvisztika* óra egy épp olvasni tanuló, a *Középiskolai műveltség, írásbeliség* óra egy középiskolás korú, olvasási nehézséggel küzdő diákkal való otthoni munkát ír elő. A hallgatók a tanórán tanult elméleti és gyakorlati stratégiák segítségével igyekeznek fejleszteni a diákok készségeit.

A képzés magában foglalja a három legtöbbet emlegetett és leghitelesebbnek tartott amerikai diagnosztikus teszt lebonyolításának protokolljait: ezek Mary Clay *A nyomtatott szöveg alapjai* című könyvecskéje (16), Joetta Beaver *Az olvasáselsajátítás felmérése az óvodától a 8. évfolyamig* (17) és Flynt–Cooter *Olvasáscarzenálja a 4/5–11/12 évfolyam számára* (18). A képzést az egyetem *Olvasásklinikáján* töltött gyakorlat zárja, a hallgatók itt egy vezetőtanár felügyelete mellett komolyabb olvasási nehézségekkel küzdő tanulókkal dolgoznak.

A multikulturális, az informatikai, a statisztikai és a technológia órák online formában is felvehetők, a képzés magvát adó elméleti és gyakorlati tárgyak azonban egytől egyig hagyományos tantermi, egyetemi könyvtári környezetben vagy laborokban zajlanak. Minden tárgyhoz tartozik egy online oldal, amely megkönnyíti a hallgatók tanórai és tanórán kívüli kommunikációját, a házi dolgozatok és az esettanulmányok feltöltését. A kar tervezi bizonyos tárgyak kizárólag online környezetben történő oktatását, de mind a kari vezetés, mind a hallgatók a program fő vonzerejeként tartják számon a közvetlen személyközi interakciót. Ez különösen fontos a „gyorstalpaló” online egyetemek elszaporodásának a korában.

Olvasásszakértői, -tréneri képzés

Texas államban az Oktatástanács külön vizsgákkal méri a főiskolai és az egyetemi diplomás tanárok szakmai felkészültségét. A kétéves tanítási gyakorlat és a mesterképzés tananyagának elsajátítása után lehetővé teszi az *Olvasásszakértői vizsga* az iskolákban előírt tananyag ismeretét, valamint a vezetői és a kommunikációs készséget méri (19). A teszt nagyjából felét a nyelvelsajátítással, az olvasásértéssel, a szókinccsel, az íráskészség-fejlesztéssel kapcsolatos kérdések teszik ki. A vizsga másik felében a helyi, állami összehasonlító, valamint diagnosztikus mérésekkel, kommunikációs és vezetési készséggel kapcsolatos kérdésekre kell választ adni. Egy olvasásszakértő a nap folyamán több – az osztályból kiemelt –, olvasási nehézségekkel küzdő tanulóval dolgozik, akár több iskolaépület vagy intézmény között is ingázik. Nemcsak a diákokkal foglalkozik azonban, hanem a pedagógusokkal is, tanári vagy igazgatói kérésre órákat látogat, és segíti a helyi szakmai közösségek munkáját. Számos olvasásszakértő „olvasástréner”-ként (literacy coach) vállal munkát, a trénerek szinte kizárólag a továbbképzésekre koncentrálnak, akár több helység, állam között is ingáznak (20). Természetesen minél több képzéssel rendelkezik egy szakértő, annál kapósabb a helyi iskolakörzetek számára.

Irodalom

Győri János – Győrfi Katalin 2009. Anyanyelvtanítás és anyanyelv-pedagógia az Amerikai Egyesült Államokban. *Anyanyelv-pedagógia* 2. <https://doi.org/10.21030/anyp.2009.2.10>
Matthew, Kathryn I. – Felvégi Emese 2009. Az olvasástanítás és szövegértés-fejlesztés trendjei külföldön. *Új Pedagógiai Szemle* 102–113.

- (1) A tankönyvválasztás folyamata. <http://bit.ly/37Lta5> (2009. július 5.)
- (2) New York Állam Oktatási Bizottsága. <http://www.nysed.gov/> (2009. június 22.)
- (3) Kalifornia Állam Oktatási Bizottsága. <http://www.cde.ca.gov/BE/> (2009. június 22.)
- (4) Texas Állam Oktatási Bizottsága. <http://www.tea.state.tx.us/> (2009. június 22.)
- (5) Nemzetközi Olvasástársaság. <http://www.reading.org/> (2009. június 22.)
- (6) Nemzeti Angoltanárs Tanács. <http://www.ncte.org/> (2009. június 22.)
- (7) Nemzeti Tanárképzést Akkreditáló Tanács. <http://www.ncate.org/> (2009. június 22.)
- (8) Államközi oktatási statisztikák. <http://nces.ed.gov/nationsreportcard/states/> (2009. július 4.)
- (9) University of Houston – Clear Lake. <http://bit.ly/oH7HS> (2009. július 4.)
- (10) Neumann Könyvtár. <http://bit.ly/VQ8Tf> (2009. július 4.)
- (11) McWhirter Gyakorlóiskola. <http://bit.ly/ZRweJ> (2009. július 4.)
- (12) KidsU. <http://bit.ly/11Sw2Z> (2009. július 4.)
- (13) Egyetemi diáktanácsok. <http://bit.ly/PjHr1> (2009. július 4.)
- (14) Houston és környéke fogalmazásprojekt. <http://bit.ly/CvX7f> (2009. július 5.)

- (15) Houston és Környéke Olvasástanács. <http://www.mygharc.org/> (2009. július 5.)
- (16) A nyomtatott szöveg alapjai. <http://bit.ly/10w5I6> (2009. július 4.)
- (17) Az olvasáselsajátítás felmérése. <http://bit.ly/Pm7V6> (2009. július 4.)
- (18) Flynt–Cooter Olvasáscarzenálja. <http://bit.ly/e6ai7> (2009. július 4.)
- (19) Az olvasásszakértői vizsga. <http://bit.ly/DBgbu> (2009. július 4.)
- (20) Olvasástréningek. <http://bit.ly/uQZgO> (2009. július 4.)

Kathryn I., Matthew – Felvégi, Emese: Master’s program for reading teachers and reading specialists in the United States

Az írás szerzőiről

Felvégi Emese

University of Houston, Houston, USA

felvegi[kukac]yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0003-0370-4962>

Matthew, Kathryn I.

University of Houston, Houston, USA

matthew[kukac]uhcl.edu